
باورها و امیدها در

چشم‌انداز بلندمدت توسعه ایران

◀ مقدمه

چشم‌اندازهای توسعه، به همان میزان که از لحاظ دامنه زمانی، از حال حاضر فاصله می‌گیرند و به سوی آینده بسط می‌یابند، برای دفاع از خود، از مبانی نظری و تئوریهایی متعارف و شناخته شده توسعه فاصله می‌گیرند و بیشتر بر پایه ترکیبی از «اصول و ارزشها» و یا «باورها و امیدهای» طراحان و تصمیم‌گیران اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ذی‌ربط استوار می‌گردند. چشم‌انداز بلندمدت توسعه ایران اسلامی نیز، از این قاعده مستثنا نبوده و از این رو در یک تجزیه و تحلیل دقیق می‌توان آن را تلاشی سیستماتیک متکی بر باورها، در مسیر تحقق امیدهای زیر دانست:

اگر چه باورهای مزبور به عنوان چشم‌انداز توسعه در حال حاضر از مقبولیت نسبی نظری نیز برخوردار است، ولی برای آینده تنها انتخاب، قبول یا رد آن است:

◀ ۱- باورها

- ۱-۱ حرکت در مسیر تحقق جامعه آرمانی جمهوری اسلامی ایران، یک اصل است. جامعه آرمانی مورد نظر که در چارچوب چشم‌انداز بلندمدت توسعه ایران پیگیری می‌شود، جامعه‌ایست که در آن بر پایه اصول اساسی اسلام، کرامت و آزادی انسان حفظ و شرایط رشد او در حرکت به سوی نظام الهی فراهم آمده است.
- ۱-۲ توسعه، در مفهوم مورد نظر آن در چشم‌انداز بلندمدت جمهوری اسلامی ایران، نوعی فرایند گسترش آزادی واقعی است، که مردم از آن سود می‌جویند. این نگرش به توسعه، با دیدگاههای محدود از آن که توسعه را برابر رشد تولید ناخالص داخلی و یا افزایش درآمد سرانه افراد، می‌داند، تباین دارد.
- ۱-۳ توسعه زمانی محقق می‌شود، که یک نظام اقتصادی و سیاسی در چالش اصلی خود یا عوامل اصلی ضد آزادی به صورت پایدار و معنی‌دار پیروز شده باشد. این رویکرد، بر این باور است که عواملی چون: فقر و ظلم، تضعیف موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی یک

ملت، محدود شدن فرصت‌های اقتصادی، محرومیت‌های نظام ضد اجتماعی، بی‌توجهی به تأمین مناسب امکانات عمومی و عدم تسامح و یا دخالت‌های بیش از حد دولت‌ها، از جمله مهم‌ترین عوامل ضد آزادی‌اند.

۱-۴ توسعه قابل دفاع، توسعه انسانی است که بسیار فراتر از بهبود مستقیم کیفیت زندگی است، اگر چه هر توسعه‌ای از کیفیت برتر زندگی برخوردار می‌باشد. در این توسعه ایجاد فرصت‌های اجتماعی به طور مستقیم سهم مؤثری در گسترش قابلیت‌های انسانی و بهبود میزان مشارکت وی در فرایند کلی توسعه بازی می‌نماید.

۱-۵ سازوکار بازار، که عشق و علاقه در موافقت و مخالفت آن همچنان در ادبیات اقتصادی و توسعه بسیار فراوان است، یک نظم پایه‌ای قابل قبول روابط انسانی و تعالی فعالیت‌های اجتماعی وی است. بنابر این پابرجایی و یا رشد مشکلات اقتصادی و اجتماعی تجربیات توسعه گذشته را، نه در وجود بازار، بلکه باید عمیقاً به ترتیبات سیاسی و اجتماعی وابسته دانست.

۱-۶ اگر چه کارایی سیستم بازار قابل تردید نیست، ولی ماحصل کارایی آن نمی‌تواند به خودی خود موجب تضمین برابری توزیعی گردد. مشکلات فضای نابرابری آزادیها، زمانی که نارسائیه‌ها به طور همزمان (مطلوبیت، بیسوادی و بیکاری) عارض یک نظام اجتماعی می‌گردد، بزرگتر جلوه می‌نماید.

۱-۷ قدرت وسیع سازوکار بازارها باید به وسیله ایجاد فرصت‌های اجتماعی اساسی جهت برابری اجتماعی و عدالت تکمیل گردد. از این رو حتی زمانی که نیاز مبرم به اصلاحات اقتصادی برای ایجاد فضای بیشتر برای بازار احساس می‌شود، این امکانات غیر بازاری مستلزم تصمیم قاطعانه و دقیق دولتی است.

۱-۸ عقلانیت سازوکار بازار با کالاهای خصوصی همخوانی دارد، نه با کالاهای عمومی. مع‌هذا در تأمین نیازهای عمومی و تأمین اجتماعی فراتر از محدودیت‌های مالی و کسری بودجه، باید نگران مسئله انگیزه‌ها و اثرات منفی و بازدارنده‌ای که یک سیستم تأمین اجتماعی می‌تواند در ابتکار عمل و انحراف تلاش‌های فردی داشته باشد، بود. از

این رو در بحث کالاهای عمومی و تأمین اجتماعی، ضرورت دوراندیشی مالی و اهمیت نظام انگیزه‌ها، دو اصل پایه‌ای شکل‌گیری نظام چشم‌انداز بلندمدت توسعه، محسوب می‌گردد.

۱-۹ مبانی حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، برای هر سه موضوع اختلاف برانگیز زیر،

در رابطه با آزادیهای سیاسی و مدنی با توسعه ملی، پاسخ روشن دارد:

- آزادیها و احترام به حقوق مدنی، نه تنها به رشد و توسعه ملی آسیب نمی‌رساند، بلکه از عوامل مهم آن محسوب می‌شود.

- آزادیهای سیاسی و رفع نیازهای اقتصادی، مکمل هم محسوب می‌گردد.

- آزادیهای سیاسی و مردم‌سالاری، اولویت و ارزشی برخاسته از قلب فرهنگ دینی و ملی کشور، محسوب می‌گردد.

۱-۱۰ برای کشورهای در حال توسعه به طور عام، و ایران به طور خاص، تعامل مؤثر و نزدیک با اقتصاد جهانی، مهم‌ترین شرط لازم دستیابی به رشد و توسعه پایدار و مستمر است.

۱-۱۱ کسب مقبولیت سیاسی در جامعه جهانی، و تأثیرگذاری بر مدیریت نظم جهانی. مهم‌ترین ضرورت تعامل موفق اقتصادی است.

۱-۱۲ باز بودن برای فعالیتهای اقتصادی بین‌المللی، نقش کاملاً تعیین کننده‌ای در عملکرد بهتر اقتصاد ملی بازی می‌کند.

۱-۱۳ رقابت بیشتر در اقتصاد داخلی، احتمال رقابت‌پذیری خارجی را توسعه می‌دهد.

۱-۱۴ چشم‌انداز مطلوب و بلندمدت توسعه ایران، دفاع از باورهای زیر است:

الف: حرکت تهاجمی به خارج به جای ایجاد جذابیت ملی

ب: جهانگرایی در مقابل اتکا به بازارهای داخلی

ج: اتکا بر فرایندهای فناوری به جای اتکا بر دارایی‌ها و منابع

د: توسعه ریسک‌پذیری فردی در مقابل حرکت و تلاشهای جمعی

ه: توسعه آینده کاملاً امکان‌پذیر، و مشروط به تصمیمات راهبردی است.

- ۱-۱۵ از لحاظ روش‌شناسی، چشم‌انداز توسعه کشور، بر این باور استوار است که: مدیریت اقتصادی در قالب‌های غیر مبتنی بر نگرش‌های راهبردی، و بدون تعهد به آرمان‌های بلندمدت، در نهایت کشور را به مسیر روزمرگی، تسلسل، تراکم دشواریها و تنگناها سوق خواهد داد.
- ۱-۱۶ امروزه برنامه‌ریزی فرایندها متکی بر این نیست که عدم تعادل را چگونه باید به تعادل کشانید، بلکه اصل بر این است که فرایندهای توأمان تعادل - عدم تعادل که هم زمان در هم تنیده‌اند را، چگونه باید مدیریت و راهبردی کرد.
- ۱-۱۷ چشم‌انداز بلندمدت توسعه ایران، با توجه به اهمیتی که از آن سخن گفته شد، از میان نگاه‌های به آینده، با نگاه آینده‌ساز **Proactive**، تهیه و تنظیم شده است. این انتخاب بر این باور استوار است که، نگاه آینده‌ساز از آثار نامطلوب بحران‌های احتمالی خواهد کاست.
- ۱-۱۸ توسعه اقتصاد ایران با چالش‌های متعددی برای آینده روبه‌روست، اما همان گونه که قبلاً خاطر نشان گردید، برای تجربه جامعه‌ای امن و آزاد، دو چالش اصلی ایجاد شغل، فعالیت مولد و درآمد در جریان رشد پیوسته و پایدار، و ارتقای موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی مهم‌ترین هستند.
- ۱-۱۹ با عنایت به نقش تعیین کننده و پایدار اسلامیت نظام در تأمین و تضمین امنیت ملی کشور، رویکرد اقتصادی و بین‌المللی برای تقویت شرایط امنیت و اقتدار ملی، نه تنها کاملاً توجیه‌پذیر است، بلکه یک الزام در مرحله کنونی زندگی اجتماعی ملت بزرگ ایران است.
- ۱-۲۰ نهایتاً چشم‌انداز توسعه ایران بر این باور استوار است که تحقق جهت‌گیری‌های راهبردی زیر، به خوبی انتقال کیفی مورد نظر در ساختار اقتصادی کشور، و ظرفیت پاسخگویی به چالش‌های مهم پیش رو و تحقیق جامعه آرمانی را خواهد داشت:
- رشد مستمر و پایدار (با شتاب مناسب)
 - توسعه مبتنی بر دانایی

- تعامل فعال با اقتصاد جهانی
- بهبود رقابت‌پذیری اقتصاد ایران (در سطح ملی، جهانی و منطقه‌ای)
- تأمین امنیت انسانی و عدالت اجتماعی
- ارتقای چشمگیر کیفیت زندگی مردم ایران
- توجه ویژه به استانداردهای محیط زیست و توسعه پایدار
- عنایت کامل به توسعه فرهنگی کشور
- توسعه کیفی مدیریت دولت و ظرفیتهای توسعه‌ای آن
- توسعه قضایی مناسب و پویا
- حفظ و بهبود سطح تعادل و توازن منطقه‌ای کشور بر اساس آمایش سرزمین

۲- امیدها

- ۲-۱ زمینه‌سازی و دستیابی به اجمال ملی در مورد باورها و مسیر حرکت بلندمدت توسعه ایران
- ۲-۲ ایجاد اراده سیاسی لازم و مسئولیت‌پذیری سطح بالا، در قبال اصلاحات اساسی در باورها و اقدامها
- ۲-۳ حفظ و دفاع از یکپارچگی ملی متکی بر نقاط قوت قانون اساسی کشور، در مراحل انتقالی و سخت تحقق چشم‌انداز توسعه